

SOSIAALISELLA KUNTOUTUKSELLE ON TÄRKEÄ PAIKKA SOSIAALIPALVELUJÄRJESTELMÄSSÄMME

Johdanto

Tässä kirjoituksessa pohdin pro gradu -tutkielmani (Niemi 2021) tulosten pohjalta, mikä on sosiaalisen kuntoutuksen asema sosiaalipalvelujärjestelmässämme. Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskunnallinen merkitys on korostunut nyt, kun sekä kuntoutusjärjestelmä että sosiaaliala ja sosiaalityökin ovat murroksessa ja erilaisten sisällöllisten ja rakenteellisten muutosten äärellä (Lindh ym. 2018, 8). Lisäksi sosiaalinen kuntoutus tulee olemaan tärkeä palvelu kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnalla työskennellessä pitkään työttöminä olleiden parissa.

Viimeisten parin vuosikymmenen aikana sosiaalinen-käsitteen merkitys on korostunut kuntoutuksessa (Lindh ym. 2018, 7). Suomessa harjoitetaan aktiivista sosiaalipolitiikkaa, jossa sosiaalinen nähdään ihmisen yhteiskunnallisen ja yhteisöllisen toimijuuden kaikinpuolisena tukemisena ja vahvistamisena (Karjalainen 2011, 228). Sosiaalisen kuntoutuksen yleisinä tavoitteina on vahvistaa ihmisen sosiaalista toimintakykyä, edistää osallisuutta sekä torjua syrjäytymistä (Suositus työikäisten... 2018, 4). Sosiaalinen kuntoutus sai vahvistetun aseman yhtenä sosiaalipalveluistamme vuonna 2014 säädetyssä

sosiaalihuoltolaissa (1301/2014). Sosiaalihuoltolain 17.1 §:n mukaisesti ”Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi”. Sosiaalinen kuntouttaminen on usein vasta lähtökohtana sille, että muita toimenpiteitä voitaisiin edes suunnitella, tai että vaikutukset olisivat kestäviä (Karjalainen 2017, 247).

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuonna 2016 toteuttama kuntakysely sosiaalisesta kuntoutuksesta osoitti, että sosiaalisen kuntoutuksen kaltaista toimintaa oli harjoitettu kunnissa jo pitkään. Kyselyyn vastanneista 177 kunnasta suurin osa piti sosiaalista kuntoutusta suurilta linjoiltaan selkeänä tavoitteineen ja sisältöineen. Se tuli nähdä kokonaisvaltaisena arjen ja elämäntilanteen hallinnan kuntoutuksena, joka tapahtuu yhdessä muiden kanssa. Käytäntö oli se, että siihen katsottiin kuuluvan monipuolisesti sosiaali-, terveys-, päihde-, mielenterveys- ja työllisyyspalveluita. (Puromäki ym. 2017, 5.) Toisaalta sosiaalisen kuntoutuksen pitäisi tuoda jotakin uutta, ja esimerkiksi kuntouttavalla työtoiminnalla ja sosiaalisella kuntoutuksella ei ollut toisille kunnille juurikaan

eroa, toisille ero taas oli selvä (Puromäki ym. 2017, 23–24).

Sosiaalisesta kuntoutuksesta voidaan erottaa nuorten sosiaalinen kuntoutus, joka on otettu erikseen huomioon sosiaalihuoltolain 17 §:n 2 momentissa. Lainkohdan mukaan sillä ”tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistä näiden keskeyttämistä”. Nuorten osalta korostuu-kin polku koulutukseen ja työllistymiseen. Tämän lisäksi sosiaalisella kuntoutuksella voidaan vahvistaa nuorten yleistä elämänhallintaa, kohentaa itsetuntoa ja edistää osallisuutta (Ala-Kauhaluoma & Tuusa 2015, 39–40).

Sosiaalinen kuntoutus Äänekosken kaupungissa

Sosiaalihuoltolain sosiaalista kuntoutusta koskeva lainkohta on tulkinnanvarainen ja jättää kunnille (sote-uudistuksen jälkeen hyvinvointialueille) monenlaisia mahdollisuuksia sosiaalisen kuntoutuksen järjestämiseksi. Äänekosken kaupungissa sosiaalinen kuntoutus käsitettiin omana, sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaisena sosiaalipalveluna, josta tehtiin järjestelmään viranomaispäätös. Kaupungissa tehtiin sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyön yhteydessä sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskysely. Osallistuin tähän vs. sosiaalityöntekijänä yhtä työtehtävääni tehdessäni.

Sosiaalinen kuntoutus toteutettiin Äänekoskella useimmiten työ- ja päivätoiminnassa Dynamossa. Muita toimintapaikkoja olivat esimerkiksi kaupungin muut yksiköt, kuten työpaja tai kiinteistöhuolto, työttömien yhdistys tai muu kolmannen sektorin toimija ja seurakunta. Sosiaaliseen kuntoutukseen oli vähimmillään mahdollista osallistua kerran viikossa neljä tuntia kerrallaan. Useimmiten osallistuttiin kuitenkin muutamana päivänä viikossa. Dynamossa toimittiin suunnitellun viikkoaikataulun mukaan, ja tekeminen saattoi olla ruoanlaittoa, ulkoilua, pelamista (esimerkiksi tietokonepelit, biljardi tai mölkky), retkiä, toiminnan suunnittelua sekä keskusteluita ryhmässä ja ohjaajien kanssa. Muissa toimintapaikoissa tekeminen liittyi

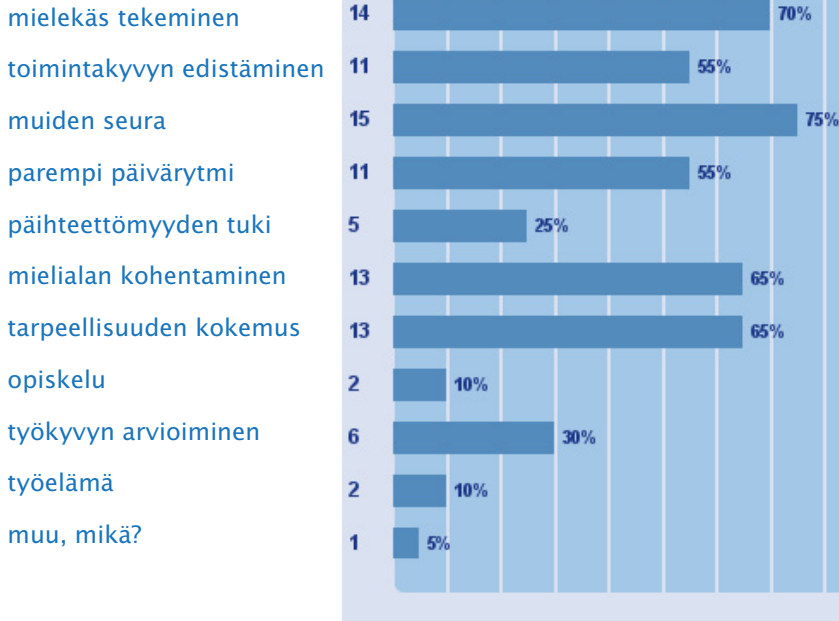
enemmän toimipaikan luonteeseen, kuten kiinteistöhuollon tai työpajan puu- tai metallipuolen pienimuotoisiin tehtäviin. (Niemi 2021, 27–28).

Kyselytutkimusta varten pyrittiin tavoittamaan jokainen vuoden 2019 alusta lähtien 11.11.2019 mennessä sosiaaliseen kuntoutukseen Äänekoskella osallistunut. Sosiaalisen kuntoutuksen viranomaispäätöksiä oli tuona aikana yhteensä 30 kappaletta. Asiakkaita tavoiteltiin silloisen postilakon takia puhelimitse soittamalla tai tekstiviestillä. Tavoitetuille 21 asiakkaalle perusturvan toimialan työntekijät toimittivat eri toimipisteisiin, kuten sosiaalitoimistoon tai Dynamoon, täytettäväksi paperisen kyselylomakkeen. Työntekijät myös saattoivat olla asiakkaan tukena näiden täyttäessä lomaketta. Vastattavana oli yksitoista tausta- ja monivalintakysymystä, ja vastausprosentti oli 70 (N = 21). Kaikki eivät kuitenkaan vastanneet jokaiseen kysymykseen, vaan vastaajien määrä vaihteli kysymyksittäin 17:stä 21:een. Tausta- ja monivalintakysymysten lisäksi kyselylomakkeessa oli kahdeksan avointa, tarkempia perusteluja kartoittanutta jatkokysymystä, joihin asiakkaat kirjoittivat vastauksia vaihtelevassa määrin. (Niemi 2021, 28–29.) Kyselylomakkeessa käytettiin siten pääosin vastausten valmiina annettua luokittelua, jonka käyttötarkoitus on aineiston systemaattinen jaottelu yleensä ennalta määrättyihin ilmiöluokkiin (ks. Kuusisto-Niemi & Lehmuskoski 2010, 67). Aineistonkeruun jälkeen vastaukset syötettiin kunnan käyttämään ZEF-järjestelmään tarkempaa taulukointia ja yhteenvedoa varten (Niemi 2021, 30).

Osallistuneiden ikä ja tavoitteet

Äänekosken kaupungista sosiaalisen kuntoutuksen asiakkailta kerätty aineisto osoittaa samoin kuin THL:n vuoden 2016 kuntakysely (Puromäki ym. 2017), että sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat ovat yleensä työikäisiä. Äänekosken kyselyssä ikäryhmäkysymykseen vastanneista 21 asiakkaasta 65 prosenttia oli varsin nuoria, 16–40-vuotiaita. Yli 40-vuotiaita oli 35 prosenttia. (Niemi 2021, 30–31.) Asiakkaiden tavoitteita sosiaalisessa kuntoutuksessa kartoitettiin valmiiksi

Mikä on tavoitteesi sosiaalisessa kuntoutuksessa

Kuvio 1. Vastausten jakauma kysymykseen ”Mikä on tavoitteesi sosiaalisessa kuntoutuksessa?”. Vastaaja saattoi valita useita kohtia (n = 20).

annetuilla yhdellätoista vaihtoehdolla, joista sai ympäröidä yhden tai useamman.

Vastauksista ilmenee, miten sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden tavoitteet liittyivät pääosin elämänhallinnallisiin ja -laadullisiin tekijöihin, kuten toimintakyvyn edistämiseen, ryhmässä olemiseen ja mielekkääseen tekemiseen. (Niemi 2021, 41–42, kuvio 1.) Moni sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaista aloittaakin arjenhallinnan perusasioiden, kuten päivärhythmistä, ruokailusta ja hygieniasta huolehtimisen, harjoittelulla. Toisilla taas tavoitteena voi olla opiskelupaikka tai työllistyminen. (Puromäki ym. 2017, 26.) Äänekosken aineistossa työelämä tai opiskelu olivat tavoitteena kumpikin kymmenellä prosentilla vastaajista. Lähes kolmannes (30 %) tavoitteli työkyvyn arvioimista. (Niemi 2021, 42.)

Sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuvien kirjo voi siten olla laaja. Niemistä (2018, 12) lainatakseni nuorten lisäksi aikuisten kohdalla olisi hyvä pitää mielessä työllistymisen mahdollisuus. Vaikka Äänekoskelta kerätty

aineisto osoittaa työelämän osin kaukaiseksi tavoitteeksi, sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuneiden enemmistö oli kuitenkin verrattain nuoria. Kerätär (2016, 77) osoitti väitöskirjassaan, miten hyvä sosiaalinen toimintakyky oli yhteydessä työkykyisyyteen (työkykyiset ja tukitoimien jälkeen työkykyiset yhteensä) 86 prosentilla tutkituista. Sosiaalisen toimintakyvyn ongelmat olivat taas yhteydessä työkyvyttömyyteen. Sosiaalinen kuntoutus saattaa onnistuneena palveluna olla ensimmäinen askel kohti säännöllistä osallisuutta yhteiskunnan toiminnassa, mikä voi vaikuttaa positiivisesti ihmisen sosiaaliseen toimintakykyyn ja siten koko hyvinvointiin. Muutoksille on hyvä antaa aikaa, ja joillekin muutos voi tarkoittaa myöhemmin askelta kohti opintoja ja työelämää.

Sosiaalisen kuntoutuksen sisällöstä

Vastaajille esitettiin sosiaaliseen kuntoutukseen osallistumisesta ja toiminnan sisällöstä kahdeksan väittämää, joihin pyydettiin

ottamaan kantaa asteikolla 1–4 (täysin samaa mieltä - täysin eri mieltä). Vastausten mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuttiin mielellään ja ilmapiiri koettiin kannustavaksi. Toimintapäivien määrään oltiin varsin tyytyväisiä, eikä sosiaalista kuntoutusta haluttu yleensä keskeyttää. Tässä on otettava huomioon suurin hajonta, eli keskeyttäminen oli joidenkin mielessä. Jonkin verran parantamisen varaa jäi ohjauksen riittävyteen ja mahdollisuuden henkilökohtaiseen keskusteluun ohjaajan kanssa. (Niemi 2021, 46.) Kuntoutuksen voikin nähdä aina toteutuvan sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa (Tuusa ym. 2018, 125). Grönlund (2010, 102) toteaa, miten työntekijän pitää omassa kuntoutustyössä rakentaa omista ja tiimissä saadusta tiedoista itselleen työsuunnitelma, joka lähtee kuntoutujan elämäntilanteesta. Lisäksi sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaalla tulee olla sosiaalihuollon asiakassuunnitelma, jossa otetaan huomioon asiakasta auttava monialainen- ja toimijainen verkosto.

Asiakkaalle on tärkeää, että hän kokee voivansa vaikuttaa sosiaalisen kuntoutuksen sisältöihin, kuten siihen, mitä eri päivinä tehdään (Tuusa ym. 2018, 125). Äänekosken aineistossa ilmeni tyytymättömyyttä niin toiminnan sisältöön kuin erityisesti sisältöön vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Vaikuttamista koskevien vastausten (n = 18) keskiarvo (2,61) kallistui asteikon vaihtoehtoon 3, joka tarkoitti jokseenkin eri mieltä. Toiseksi suurin tyytymättömyyden kohde oli toiminnan sisällön monipuolisuus, johon oltiin vastauksissa (n = 18) vain hivenen tyytyväisempiä. Yksitoista vastaajaa kirjoitti tarkempia perusteluja. Yksi kyselyyn vastanneista koki yrittäneensä osallistua, mutta hänen toiveitaan ei ollut kuunneltu. Toisen vastaajan kokemus oli, ettei henkilön yksittäistä tilannetta otettu riittävästi huomioon, sillä jokainen sosiaalisen kuntoutuksen asiakas tarvitsi tukemista aivan eri asioissa. Ehkä merkittävin havainto perusteluista oli se, että asiakkaiden kokemukset saattoivat olla täysin päinvastaisia. Yhden mukaan ”*mielipiteitä kysytään ja [on] vuosittaiset palaverit toiminnan kehittämiseksi*”. Myönteisiä kokemuksia oli lisäksi, että voi ottaa kantaa eri asioihin, ehdottaa jotain ja vaikuttaa sitä kautta. (Niemi

2021, 46–48.) Yhteenvetona voisi todeta, että työntekijöiden tulee osata ottaa huomioon jokainen asiakas hänen omasta tilanteestaan käsin. Asiakkaalle on tärkeää, että hän kokee tulleensa kuulluksi, voi vaikuttaa ja pystyy siten olemaan osallisena omassa kuntoutusprosessissaan.

Huomiotta ei voi jättää asiakkaan itsensä roolia, hänenkin tulisi yrittää ja panostaa omaan kuntoutumiseensa. Kuntoutujan voidaan katsoa olevan oman kuntoutumisensa paras asiantuntija (Grönlund 2010, 92). Myös Juhila (2008, 55) painottaa tätä; hyvä asiakas on asiassaan aktiivinen oikealla tavalla. Yksi kyselyymme osallistuneista totesi, ettei ollut kovin aktiivinen osallistumisasiassa (Niemi 2021, 48).

Viimeiseen kysymykseen siitä, missä asiakas näki itsensä kolmen vuoden kuluttua, vastasi 17 asiakasta. Merkittävää on, että 71 prosenttia (12 henkilöä) näki itsensä kolmen vuoden päästä eläkkeellä. Kuitenkin vastaajista yhtä suuri osuus oli korkeintaan 50-vuotiaita. Kokoaikatyössä ei nähnyt itseään kukaan, osa-aikatyössäkin vain kaksi henkilöä ja kuntouttavassa työtoiminnassa kolme. Yksi näki itsensä opiskelemassa ja kolmen vastauksen mukaan heidän tilanteensa ei ollut muuttunut. (Niemi 2021, 52.) Tämän voi tulkita sosiaalityötä tekevän ja sosiaalista kuntoutusta myöntävän sosiaalityöntekijän omien havaintojenkin valossa niin, että sosiaalinen kuntoutus oli joillekin sopiva palvelu. He eivät sillä hetkellä tavoitelleet muuta. Olisikin oltava realistinen työskennellessä pitkään työelämän ulkopuolella olleiden moniongelmaisten asiakkaiden kanssa, kuten Tuusa (2005) totesi. Julkisesti keskustelussa korostuu kuitenkin avoimille työmarkkinoille työllistyminen (emt., 87). Äänekoskella moni sosiaalisen kuntoutuksen asiakas oli ainakin ajoittain työttömän työnhakijan statuksella, vaikka oli tosiasiallisesti työkyvytön. Jotta sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaan kuntoutustavoitteisiin ylipäättään päästäisiin, kuntoutustoimenpiteiden tulee olla oikea-aikaisia, niitä on oltava saatavilla ja niihin on osattava hakeutua. Kuntoutuksen ulkopuolelle jääminen voi olla kohdalokasta yksilön terveydelle, toiminta- ja työkyvyille sekä sosiaaliselle osallisuudelle,

koko hyvinvoinnille. (Pensola ym. 2012, 7 ja 12.)

Pohdintoja palvelun kehittämisestä

Vuosi 2015 toi uuden sosiaalihuoltolain käyttöönnoton myötä sosiaalisen kuntoutuksen lakisääteiseksi sosiaalipalveluksi. Lainvalmisteluaineiston mukaan sosiaalisen kuntoutuksen tavoite määrittelee sen, missä, miten ja kuka sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallista osuutta toteuttaa. Sosiaalisessa kuntoutuksessa yksilöllinen tuki yhdistyy toiminnallisuuteen, ja se perustuu aina asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltaiseen selvittämiseen. (HE 164/2014, 111.)

Käytännön tasolla sosiaalinen kuntoutus voi näyttäytyä laaja-alaisena. Osallistumisesta sosiaaliseen kuntoutukseen voidaan tehdä sosiaalihuoltolain 17 §:n mukainen viranomaispäätös, toisaalta sosiaalisen kuntoutuksen voidaan nähdä toteutuvan asiakkaalla niin, että se käsittää esimerkiksi lastensuojelun ja perhetyön. Puromäen ja kumppaneiden (2017, 4) mukaan laajuutta osoittaa käytännössä se, että sosiaalisen kuntoutuksen palveluja voidaan antaa sosiaalitoimistossa tai ne voivat olla asiakkaan kotiin annettavia palveluita tai vaikkapa apua muussa asiointissa. Edellä mainittu saattaa hämmäntää niin työntekijää kuin asiakastakin. Tulisiko sosiaalinen kuntoutus nähdä selkeämmin sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaisena sosiaalipalveluna, jolle on oma kohderyhmänsä? Äänekoskella sosiaalisen kuntoutuksen asemaa selvensi se, että siitä tehtiin viranomaispäätös, aivan kuten kuntouttavasta työtoiminnasta tehdään sosiaalihuoltolain (14 §) mukainen päätös.

Myös työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen laatuksiteereissä viidennen kohdan mukaan ”sosiaalisen kuntoutuksen toteuttamisesta on sovittu osana sosiaalihuollon asiakassuunnitelmaa ja itse sosiaalisesta kuntoutuksesta on tehty viranomaispäätös” (Suositus työikäisten... 2018, 18.). Näiden avulla tulevat selkeästi määritellyiksi sosiaalisen kuntoutuksen sisältö, tavoitteet ja niiden seuranta sekä omatyöntekijä. Myös sosiaalisen kuntoutuksen suhdetta muihin

palveluihin sekä määräaikaaisuutta pysähdytään tällöin pohtimaan. Saattaa olla, että sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskohderyhmälle ei ole muuta sosiaalisesti osallistavaa palvelua tarjolla. Sosiaalisen kuntoutumisen prosessissa voidaan joutua lähtemään pienistä askelista, kuten siitä, että tyhjään sosiaalisen kuntoutuksen toimipaikkaan mennään ensin tutustumaan arjen tukihenkilön kanssa. Uusi toimintaympäristö, uudet ihmiset, ryhmään meneminen, ehkä jo kotoa poistuminen ovat aiemmin voineet osoittautua ylivoimaisiksi oltaessa yksin lähdön tilanteessa. Osallistuminen säännölliseen ryhmätoimintaan kerran viikossa neljä tuntia kerrallaan voi olla hyvä ensimmäinen tavoite.

Osalle sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaisista, viranomaispäätöksen tekijätahon mukaan vaihdellen, maksettiin Äänekoskella sama yhdeksän euron päiväkohtainen korvaus kuin lain mukaan maksetaan kaikille kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta. Sosiaalisen kuntoutuksen korvaus poistettiin Äänekoskella syksyllä 2019, kun sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjä haluttiin kunnassa yhtenäistää. Rahallinen hyöty oli kuitenkin selkeä kannuste osallistumiseen, mikä olisi hyvä ottaa huomioon sosiaaliturvaa uudistettaessa. (Niemi 2021, 53.) Sopsisiko esimerkiksi toimintapäivistä maksettava osallisuustulo sosiaalisen kuntoutuksen yhteyteen? Toisaalta kannuste voi olla esimerkiksi ryhmätoiminnassa yhdessä valmistettu ja syöty terveellinen ateria sekä kausikortti kuntosalille, uimahalliin, urheilutapahtumiin tai kulttuuriin. Sosiaalinen kuntoutus kannattaisi silti pitää erillään kuntouttavasta työtoiminnasta myös korvauksen osalta niin, että järjestelmä on taloudellisesti kannustava. Jatkaminen sosiaalisesta kuntoutuksesta kuntouttavaan työtoimintaan antaisi hieman enemmän tuloa samalla, kun se on askel kohti vahvempaa osallistumista ja avoimia työmarkkinoita.

Sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan erilaisuudesta

Vuonna 2016 Saikku kirjoitti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) selvityksessä, ettei kuntouttavan työtoiminnan ja

sosiaalisen kuntoutuksen välinen raja ole välttämättä selkeä. Sosiaalinen kuntoutus voidaan nähdä matalan kynnyksen kuntouttavana työtoimintana, kuntouttavaa työtoimintaa edeltävänä palveluna tai suurempana kokonaisuutena. (Emt., 86, 92.) THL:n kuntakyselyn tulokset vuodelta 2016 osoittivat, että kuntienkin kesken näkemykset vaihtelivat erityisesti sosiaalisen kuntoutuksen suhteesta kuntouttavaan työtoimintaan (Puromäki ym. 2017, 4). Äänekosken kaupungin kysely kaksi vuotta myöhemmin osoitti saman, sosiaalisen kuntoutuksen suhde kuntouttavaan työtoimintaan oli osin epäselvä.

Sosiaalista kuntoutusta oli kuitenkin toteutettu kunnissa jo vuosia ennen kuin siitä säädettiin sosiaalihuoltolaissa. Voisi verrata, että kuntouttavaa työtoimintaakin oli kunnissa toteutettu eri muodoissaan pitkään ennen kuin siitä säädettiin omalainsa (189/2001) vuonna 2001 (Niemi 2018, 186–187). Lakisääteistämällä on mahdollista selkeyttää ja yhdenmukaistaa palvelujärjestelmää, ja nykyään kuntouttava työtoiminta on yksi tärkeistä sosiaalipalveluista, jolla on oma paikkansa ja kohderyhmänsä sosiaalipalvelujärjestelmässämme. Rakenteisiin vaikuttamalla hyvä tavoite on, että sosiaalisen kuntoutuksen palvelua olisi saatavilla valtakunnallisesti tasa-arvoisesti ja yhdenmukaisesti. (Ks. Suositus työikäisten... 2018, 10.) Lisäksi on keskeistä tunnistaa tilanteet, joissa sosiaalista kuntoutusta tarvitaan kuntouttavan työtoiminnan sijaan (Karjalainen ym. 2019, 54). Tämä on lopulta niin yksilön kuin yhteiskunnankin etu.

Kuntouttava työtoiminta on työllistymistä edistävä palvelu, ja kunta on voinut vaikuttaa vähentävästi työmarkkinatukimaksuihin sijoittamalla työttömän henkilön kuntouttavaan työtoimintaan arvioidessaan asiakkaan sitä tarvitsevan. Kunnan lisäksi taloudellista näkökulmaa voidaan tarkastella asiakkaan kannalta. Se, että sosiaalista kuntoutusta ei ole määritelty työllistymistä edistäväksi palveluksi toisin kuin kuntouttavaa työtoimintaa, voi madaltaa palveluun osallistumisen kynnyksiä. Mikäli palveluun osallistuminen keskeytyy, se ei vaikuta vastaavasti asiakkaan mahdollisesti saamaan työttömyysetuuteen. Esimerkiksi nuorten

osalta sosiaalista kuntoutusta tulee käyttää tarvittaessa työpajajakson mahdollistamiseen (Karjalainen ym. 2019, 54). Edellä mainitusta oli hyviä kokemuksia Äänekoskella. Voisiko sosiaalista kuntoutusta ajatella matalan kynnyksen toimintana, joka osallistaa yhteiskunnan toimintaan siinä missä kuntouttava työtoiminta osallistaa työelämän rajapintaan?

Loppusanat

Sosiaalinen kuntoutus sosiaalipalveluna kannattaisi hyödyntää kunnissa ja tulevilla hyvinvointialueilla mahdollisimman tehokkaasti. Samalla sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäosaamista ja resursointia tulisi lisätä (Karjalainen ym. 2019, 54). Asiakastasolla sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet liittyvät sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen sekä osallisuuden lisääntymiseen. Yhteisö- ja yhteiskuntatason tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen. (Suositus työikäisten... 2018, 6.) Kuten Äänekosken kyselyaineisto osoitti, nämä olivat myös asiakkaiden itsensä tavoitteita.

Sosiaalityön tulevaisuus selvityksessä todetaan, että mitä korkeampi työllisyystavoite yhteiskunnalla on, sitä merkittävämpi rooli on sosiaalityöllä ja toimintakyvyn tukemisella (Karjalainen ym. 2019, 10). Tässä sosiaalisella kuntoutuksella on tärkeä rooli. Kokemus osallisuudesta yhteiskunnassa ja mielekäs toiminta saavat ihmisen tuntemaan itsensä tarpeelliseksi ja lisäävät hyvinvointia. THL:n kuntakyselyssä myös kunnat olivat sitä mieltä, että sosiaalisen toimintakyvyn parantaminen ja osallisuuden lisääminen ovat sosiaalisen kuntoutuksen keskeisempi tavoite kuin työkyvyn ja työmarkkinavalmiuksien parantaminen (Puromäki ym. 2017, 26.) Covid 19 -viruksen aiheuttamat poikkeusolot ovat osoittaneet, että sosiaalisen kestävyysmerkitys voi nousta hyvinvointivaltiossamme taloudellisen kestävyys yläpuolelle (Niemi 2021, 60). Oikeus hyvään elämään ja terveyteen nousevat kaikkein tärkeimmiksi arvoiksi.

Heidi Niemi, HT, YtM, sosiaalityön yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto/Seinäjoen yksikkö

Lähteet

- Ala-Kauhahuoma M, Tuusa M (2015) Sosiaalinen kuntoutus nuorten osallisuuden vahvistajana. *Kuntoutus* 38, 1, 35–41.
- Grönlund R (2010) Pitkään kotona -kuntoutuksen avullako? Tutkimus ryhmämuotoisesta vanhus-kuntoutuksesta. Akateeminen väitöskirja. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 111. Kelan tutkimusosasto, Helsinki.
- HE 164/2014 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Juhila K (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa A Jokinen, K Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino, Tampere, 48–81.
- Karjalainen P (2017) Aikuissosiaalityö. Teoksessa A Kanaoja, M Lähteinen, P Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu laitos. Tietosano-ma, Tallinna, 247–254.
- Karjalainen P, Metteri A, Strömberg-Jakka, M (2019) Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 41. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Karjalainen V (2011) Aktiivisen sosiaalipolitiikan ristiriitainen tehtävä. Teoksessa E Palola, V Karjalainen (toim.) Sosiaalipolitiikka, Hukassa vai uuden jäljillä? Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki, 227–248.
- Kerätär R (2016) Kun katso kauempaa, näkee enemmän. Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömillä. *Acta Universitatis Ouluensis D Medica* 1340. Oulun yliopisto, Oulu.
- Kuusisto-Niemi S, Lehmuskoski A (2010) Asiakastiedon kuvausmenetelmät sosiaalityössä. Teoksessa A Pohjola, A Kääriäinen, S Kuusisto-Niemi (toim.) Sosiaalityö, tieto ja teknologia. PS-kustannus, Jyväskylä, 47–77.
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>
- Lindh J, Härkääpää K, Kostamo-Pääkkö K (2018) Sosiaalinen kuntoutuksessa. Lapland University Press, Turenki.
- Niemi H (2018) Kunta työllisydenhoitajana. Työpä-kosta kokeiluihin. *Acta Universitatis Tampereensis* 2406. Tampere University Press, Tampere.
- Niemi H (2021) Sosiaalityön ja työllisydenhoidon rajapinnalla. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Tampereen yliopisto.
- Nieminen A (2018) Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmät, kentät ja mahdollisuudet. Teoksessa H Kostilainen, A Nieminen (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Työ-elämä 13, DIAK. Juvenes Print Oy, Tampere, 10–24.
- Pensola T, Kesseli K, Shemeikka R, Rinne H, Notkola V (2012) Kuntoutukseen? Sosioekonomiset tekijät Kelan kuntoutukseen hakemisessa ja myön-nöissä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 86. Kuntoutussäätiö, Helsinki.
- Puromäki H, Kuusio H, Tuusa M, Karjalainen J (2017) Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus. Kuntakyselyn tulokset. Työpäpaperi 47/2016, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen Yliopistopaino Oy, Helsinki.
- Saikku P (2016) Vaikeasti työllistyvien palvelurakenteet kunnissa: aktivoiminnan ja sosiaalityön yhteydet muuttuvassa tilanteessa. Teoksessa S Blomgren, J Karjalainen, P Karjalainen, M Kivipelto, P Saikkonen, P Saikku (toim.) Sosiaalityö, palvelut ja etuudet murroksessa. Raportti 4/2016, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki, 74–97.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Suositus työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisen laatuksiteereiksi (2018). Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallinen kehittämisshanke (SOSKU) ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PunaMusta Oy, Helsinki.
- Tuusa M (2005) Sosiaalityö ja työllistäminen. Kuntouttavan sosiaalityön ammattikäytännöt kuntien aktivointi- ja työllistämispalveluissa. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Helsinki.
- Tuusa M, Seppänen-Järvelä R, Henriksson M, Juvenen-Posti P, Pesonen S, Syrjä V, Savinainen M (2018) Yhteistoiminta ja toimijuus kuntoutumis-ta edistävinä 65 vaikutusmekanismeina. Teoksessa J Lindh, K Härkääpää, K Kostamo-Pääkkö (toim.) Sosiaalinen kuntoutuksessa. Lapland University Press, Rovaniemi, 98–124.